

مجموعه اصول برای حمایت همه افراد در هر گونه بازداشت یا زندان

قطعنامه ۱۷۳/۴۳ مجمع عمومی سازمان ملل متحد مصوبه ۹ دسامبر ۱۹۸۸

حوزه مجموعه اصول

این اصول در مورد حمایت از همه افراد در هر گونه بازداشت یا زندان می تواند بکار گرفته شود.

کاربرد واژه‌ها

در آنچه مورد نظر این مجموعه اصول است:

آ - "دستگیری" یعنی عمل توقیف کردن یک فرد به خاطر اتهام به ارتکاب یک جرم یا

به حکم یک مقام مسئول

ب - "فرد در بازداشت" یعنی هر کسی که به دلیلی غیر از مجرم شناخته شدن، از

آزادی شخصی محروم شده است.

پ - "فرد در زندان" یعنی هر کسی که به دلیل مجرم شناخته شدن از آزادی شخصی

محروم شده است.

ت - "در بازداشت" یعنی وضعیت افراد در بازداشت چنانچه در بالا تعریف شد.

ث - "در زندان" یعنی وضعیت افراد در زندان چنانچه در بالا تعریف شد.

ج - عبارت "یک مقام قضائی یا مقام مسئول دیگر" یعنی یک مقام قضائی یا مقام

مسئول دیگری که بر اساس قانون موقعیت و تصدی ایشان بالاترین تضمین ممکن را در

مورد صلاحیت، بی طرفی، و استقلال تامین نماید.

اصل ۱

شیوه رفتار با همه افراد در هر گونه بازداشت یا زندان باید انسانی و با حفظ احترام به

کرامت ذاتی فرد انسان باشد.

اصل ۲

دستگیری، بازداشت یا زندان باید فقط بر طبق ضوابط اکید قانون و توسط مقامات رسمی

دارای صلاحیت و یا افرادی که برای این امر مسئولیت یافته اند، انجام شود.

اصل ۳

هیچ یک از حقوق بشری افراد در هر گونه بازداشت یا زندان که در قوانین، میثاقها،

مقررات یا عرف کشور تصریح شده، نباید به این بهانه که این مجموعه اصول اینگونه

حقوق را تصریح نمی کند یا به میزان کمتری تصریح می کند، محدود یا فرو کاسته شود.

اصل ۴

هرگونه بازداشت یا زندان و همه اقداماتی که بر حقوق بشر یک فرد در هرگونه بازداشت یا زندان تاثیر دارد، بایستی بدستور یا در حوزه نظارت قابل اجرای یک مقام قضایی یا مقام مسئول دیگر باشد.

اصل ۵

۱. این اصول بایستی درباره همه افراد در قلمرو هر کشوری، بدون تمایز قائل شدن از هرگونه، از جمله نژاد، رنگ، جنس، زبان، مذهب یا عقیده مذهبی، عقیده سیاسی یا عقیده دیگر، ملیت، قومیت یا خاستگاه اجتماعی، مالکیت، تولد یا ویژگی‌های دیگر اجرا شود.

۲. اقداماتی که تحت قانون انجام می‌شود و تنها به منظور حمایت از حقوق و وضعیت ویژه زنان، بویژه زنان باردار و شیرده، کودکان و نوجوانان، افراد سالمند، بیمار و معلول تدوین شده، نباید تبعیض آمیز تلقی شود. نیاز برای چنین اقداماتی و اجرای آنها باید همیشه مورد بازنگری یک مقام قضایی یا مقام مسئول دیگر قرار گیرد.

اصل ۶

هیچ فردی در هرگونه بازداشت یا زندان نباید شکنجه شود و یا مورد مجازات یا رفتار بیرحمانه، غیرانسانی یا توهین آمیز قرار گیرد*. هیچگونه شواهد و شرایطی نمی‌تواند به

عنوان توجیهی برای شکنجه یا دیگر مجازات‌ها یا رفتارهای بیرحمانه، غیرانسانی یا توهین آمیز به کار گرفته شود.

* عبارت "مجازات یا رفتار بیرحمانه، غیر انسانی یا توهین آمیز" باید چنان تعبیر شود که وسیع‌ترین حمایت ممکن را در مقابل آزارهای جسمی یا روانی امکان‌پذیر سازد، از جمله نگهداری فرد در بازداشت یا زندان به گونه‌ای که وی به طور موقتی یا دائمی از استفاده از حس‌های طبیعی خویش مانند دیدن یا شنیدن، یا آگاهی از مکان و گذشت زمان محروم شود.

اصل ۲

۱. دولت‌ها باید قانوناً هر عملی را که متناقض با حقوق و وظایف تعیین شده در این اصول

باشد، منع کرده و هر گونه عملی از اینگونه را با ضمانت اجرایی قانون ممنوع سازند و در

صورت دریافت شکایات، تحقیقات بیطرفانه‌ای را انجام دهند.

۲. مسئولین رسمی که به دلیلی باور دارند که عملی در جهت نقض این مجموعه اصول

رخ داده است، بایستی که موضوع را به مسئول مافوق خود گزارش داده و در صورت

لزوم با دیگر مقامات مربوطه یا نهادهای دارای قدرت بررسی و رسیدگی در میان بگذارند.

۳. هر فرد دیگری که مبنایی برای این باور دارد که عملی در جهت نقض این مجموعه

اصول رخ داده یا در شرف وقوع است، بایستی این حق را داشته باشد که موضع را به

مقامات مافوق مسئولین دست اندرکار و نیز به دیگر مقامات مربوطه یا نهادهای دارای

قدرت بررسی و رسیدگی گزارش دهد.

اصل ۸

با افراد در بازداشت باید متناسب با وضعیت مجرم نبودن آنها رفتار شود. به همین ترتیب،

آنها باید در صورت امکان، جدا از افراد زندانی نگهداری شوند.

اصل ۹

مسئولینی که یک فرد را دستگیر می کنند، وی را در بازداشت نگه می دارند یا بر روی پرونده تحقیق می کنند بایستی فقط در محدوده اختیاراتی که قانون به آنان داده، عمل کنند و دیگران می توانند پرسش درباره استفاده این مسئولین از اختیارات خود را به یک مقام قضایی یا مقام مسئول دیگر ارجاع دهند.

اصل ۱۰

هر فردی که دستگیر می شود باید در هنگام دستگیری از علت دستگیری خویش آگاه شده و بی درنگ از هرگونه اتهامی بر علیه خویش آگاه گردد.

اصل ۱۱

۱. فرد نباید بدون آنکه بی درنگ فرصتی کارآ برای ارائه توضیحات در دفاع از خود در مقابل یک مقام قضایی یا مقام مسئول دیگر به وی داده شود، بازداشت گردد. فرد در بازداشت باید این حق را داشته باشد که از خود دفاع کند یا چنانچه در قانون تعیین شده توسط وکیل مدافع یاری شود.

۲. فرد بازداشت شده و وکیل مدافع وی، اگر وکیلی داشته باشد، باید بی درنگ و بطور کامل حکم بازداشت و همه دلایل مربوطه را دریافت کنند.

۳. به یک مقام قضایی یا مقام مسئول دیگر باید این اختیار داده شود که در صورت لزوم ادامه بازداشت را مورد بررسی قرار دهد.

اصل ۱۲

موارد زیر بایستی به طور کامل ثبت شود:

آ. دلایل دستگیری؛

ب. زمان دستگیری و انتقال فرد دستگیر شده به محل حبس و همچنین زمان اولین احضار در مقابل یک مقام قضایی یا مقام مسئول دیگر؛

پ. هویت مسئولین رسمی اجرای قانون در این مورد؛

ت. اطلاعات دقیق درباره محل حبس.

این اطلاعات باید در اختیار فرد بازداشت شده، یا وکیل وی، اگر وکیلی داشته باشد، به شیوه‌ای که قانون تعیین می‌کند گذارده شود.

اصل ۱۳

هر فردی باید در لحظه دستگیری و در آغاز بازداشت یا زندان، یا بی درنگ پس از آن، توسط مقامات مسئول، به ترتیب، دستگیری، بازداشت و زندانی کردن وی، اطلاعات و توضیحاتی درباره حقوق خویش و چگونگی استفاده از این حقوق دریافت کند.

اصل ۱۴

فردی که زبان مقامات مسئول دستگیری، بازداشت یا زندان خویش را نمی فهمد یا

نمی تواند به آن زبان تکلم کند، حق دارد که بی درنگ اطلاعاتی را که در اصل ۱۰، بند

دوم اصل ۱۱، بند اول اصل ۱۲، و اصل ۱۳ به زبانی که با آن آشنایی دارد، دریافت کرده

و در صورت لزوم، از یاری مترجم در رابطه با روند مراحل قانونی در پی دستگیری

خویش به صورت رایگان استفاده نماید.

اصل ۱۵

به جز موارد استثنای قید شده در بند چهارم اصل ۱۶، بند سوم اصل ۱۸، فرد در بازداشت یا زندان نباید از ارتباط با دنیای خارج، و بویژه با خانواده و وکیل خود، بیش از چند روز محروم باشد.

اصل ۱۶

۱. فرد در بازداشت یا زندان، باید این حق را داشته باشد که بی درنگ پس از دستگیری و پس از هر بار انتقال از یک محل بازداشت یا زندان به محلی دیگر، اعضای خانواده خویش و دیگر افراد مناسب را به انتخاب خود، از دستگیری، بازداشت یا زندانی شدن خویش یا منتقل شدن و همچنین از محل نگهداری خویش آگاه سازد، یا از مقامات دارای صلاحیت بخواهد که آنان را آگاه سازند.

۲. اگر فرد در بازداشت یا زندان یک شهروند خارجی است، وی همچنین باید بی درنگ از حقوق خویش در مورد تماس به شیوه‌های مناسب با یک مقام کنسولی یا هیات دیپلماتیک کشور متبوع خویش آگاه گردد، و یا اگر پناهنده است و یا تحت حمایت سازمان‌های بین‌المللی می‌باشد حق دارد که چنین ارتباطی را بر اساس قوانین بین‌المللی یا با نماینده سازمان بین‌المللی دارای صلاحیت برقرار سازد.

۳. اگر فرد در بازداشت یا زندان نوجوان است یا قادر به درک حقوق خویش نیست، مقامات دارای صلاحیت باید خود اقدام به آگاه ساختن [افراد خانواده و یا نزدیکان فرد] چنانچه در این اصل آمده است، بنمایند. باید توجه ویژه به امر آگاه ساختن والدین و اولیاء معطوف شود.

۴. هر گونه آگاه سازی که در این اصل بدان اشاره شده است باید بی درنگ انجام گرفته یا اجازه داده شود که انجام گیرد. اما مقامات دارای صلاحیت می توانند در صورتی که ضرورت فوق العاده در انجام تحقیقات چنین ایجاب می نماید این آگاه سازی را به مدت معقولی به تاخیر بیندازند.

اصل ۱۷

۱. فرد در بازداشت باید این حق را داشته باشد که وکیل مدافع قانونی داشته باشد. وی بایستی بی درنگ پس از دستگیری توسط مقامات دارای صلاحیت از حق خویش آگاه گشته و از امکانات در خور برای استفاده از این حق برخوردار شود.

۲. اگر فرد در بازداشت وکیل مدافع قانونی مورد انتخاب خویش را ندارد، بایستی در همه مواردی که اجرای عدالت ایجاب می کند از حق داشتن یک وکیل تسخیری که توسط یک مقام قضایی یا مقام مسئول دیگر انتخاب می گردد، برخوردار شود و اگر امکانات کافی برای پرداخت ندارد وجهی بابت حق الزحمه نپردازد.

اصل ۱۸

۱. فرد در بازداشت یا زندان باید حق تماس و مشاوره با وکیل قانونی خویش را داشته باشد.

۲. فرد در بازداشت یا زندان باید مدت زمان کافی و امکانات درخور برای مشاوره با وکیل قانونی خویش داشته باشد.

۳. حق فرد در بازداشت یا زندان برای داشتن ملاقات و تماس و مشاوره بدون تاخیر و سانسور و بصورت کاملاً محرمانه با وکیل قانونی خود نباید تعلیق یا محدود شود، مگر در شرایط استثنایی که در قانون یا مقررات قانونی مشخص شده باشد و نیز از نظر یک مقام قضایی یا مقام مسئول دیگر اینکار به خاطر حفظ امنیت و نظم اکیدا ضروری تشخیص داده شود.

۴. مصاحبه‌های میان فرد در بازداشت یا زندان و وکیل قانونی وی می‌تواند در دیدرس، ولی نه در حوزه شنود، یک مامور اجرای قانون باشد.

۵. تماس‌های میان فرد در بازداشت یا زندان و وکیل قانونی وی که در این اصل منظور شده، نباید به عنوان شواهدی علیه فرد در بازداشت یا زندان بکار رود مگر آنکه با جنایتی در حال جریان یا طرح ریزی شده در ارتباط باشد.

اصل ۱۹

فرد در بازداشت یا زندان باید حق ملاقات و مکاتبه، بویژه با اعضای خانواده اش را، داشته باشد و باید به او فرصت کافی برای تماس با دنیای بیرون داده شود ضمن اینکه شرایط درخور و محدودیت‌های تعیین شده توسط قانون یا مقررات قانونی باید در نظر گرفته شود.

اصل ۲۰

در صورت درخواست فرد در بازداشت یا زندان، در صورت امکان وی باید در مکانی برای بازداشت یا زندان نزدیک به محل سکونت عادی وی نگاهداری شود.

اصل ۲۱

۱. استفاده نامناسب از وضعیت فرد در بازداشت یا زندان به منظور مجبور کردن وی به اعتراف، یا مجرم نمایاندن خویش به هر طریق دیگری، یا شهادت بر علیه فرد دیگر بایستی منع شود.

۲. فرد در بازداشت در ضمن بازجویی نباید مورد اعمال خشونت، تهدید یا شیوه‌هایی از بازجویی که قوه تمیز و تصمیم‌گیری او را دچار اختلال می‌نماید، واقع شود.

اصل ۲۲

هیچ فرد در بازداشت یا زندان نباید، حتی با رضایت خویش، مورد آزمایش های پزشکی یا علمی که به سلامت وی آسیب می زند، قرار بگیرد.

اصل ۲۳

۱. مدت زمان هر بازجویی از فرد در بازداشت یا زندان و فاصله زمانی بین بازجویی ها و همچنین هویت مسئولین رسمی که بازجویی را انجام می دهند و دیگر افراد حاضر بایستی به صورتی که در قانون تعیین شده است ثبت و صورت جلسه شود.

۲. فرد در بازداشت یا زندان یا وکیل وی چنانچه قانون مقرر شده باید حق دسترسی به اطلاعات منظور شده در بند یک این اصل را داشته باشد.

اصل ۲۴

یک معاینه پزشکی مناسب باید در اسرع وقت پس از پذیرش در محل بازداشت یا زندان، از فرد در بازداشت یا زندان به عمل آید، و پس از آن مراقبت و درمان پزشکی باید در هنگام لزوم برای وی فراهم شود. این مراقبت و درمان باید رایگان باشد.

اصل ۲۵

فرد در بازداشت یا زندان، یا وکیل وی، باید حق درخواست یا دادخواست از یک مقام

قضایی یا مقام مسئول دیگر برای معاینه مجدد یا نظر پزشک دیگری را داشته باشد با

در نظر گرفتن اینکه تنها شرایط درخور برای تضمین امنیت و نظم در محل بازداشت یا

زندان موجود باشد.

اصل ۲۶

هنگامی که فرد در بازداشت یا زندان مورد معاینه پزشکی قرار می گیرد، نام پزشک و

نتایج معاینه بایستی به طور کامل ثبت شود. دسترسی به چنین پرونده‌های ثبت شده‌ای باید

تضمین شود. اشکال مشخص انجام آن بدین ترتیب باید با توجه به قوانین مربوطه داخلی

هر کشور باشد.

اصل ۲۷

عدم رعایت این اصول در هنگام بدست آوردن شواهد، بایستی در تصمیم گیری درباره

امکان قانونی استفاده از اینگونه شواهد بر علیه فرد در بازداشت یا زندان، مد نظر قرار گیرد.

اصل ۲۸

فرد در بازداشت یا زندان باید این حق را داشته باشد که در محدوده امکانات موجود، ولو از منابع همگانی، مقادیر نسبتاً مناسبی مواد فرهنگی، آموزشی و کسب اطلاعات در اختیار داشته باشد، مشروط به اینکه شرایط درخور برای تضمین امنیت و نظم در محل بازداشت یا زندان موجود باشد.

اصل ۲۹

۱. به منظور نظارت بر رعایت اکید قوانین و مقررات مربوطه، مکان‌های بازداشت باید بطور مرتب توسط افراد دارای صلاحیت و تجربه، که توسط مقام مسئولی به جز مقام مسئول مستقیم اداره مکان بازداشت یا زندان منصوب می‌شوند و بدو پاسخگو می‌باشند، مورد بازدید قرار گیرد.

۲. فرد در بازداشت یا زندان باید این حق را داشته باشد که آزادانه و به شیوه کاملاً محرمانه با افرادی که مکان‌های بازداشت یا زندان را بر اساس بند یک این اصل بازدید می‌کنند، در تماس باشد، مشروط به اینکه شرایط درخور برای تضمین امنیت و نظم در چنین مکان‌هایی موجود باشد.

اصل ۳۰

۱. انواع رفتارهای فرد در بازداشت یا زندان که منجر به جرایم انضباطی در طول دوران بازداشت یا زندان می‌شود، چگونگی و طول مدت تنبیه‌های انضباطی که ممکن است اعمال شود و مقامات دارای صلاحیت برای اعمال این مجازات‌ها باید توسط قانون یا مقررات قانونی مشخص شده و به طور کامل منتشر شود.

۲. فرد در بازداشت یا زندان باید این حق را داشته باشد که پیش از اعمال تنبیه‌های انضباطی توضیحاتی در دفاع از خود ارائه دهد. وی باید این حق را داشته باشد که اینگونه تنبیه‌های انضباطی را برای بررسی به مقامات بالاتر ارجاع دهد.

اصل ۳۱

مقامات مربوطه بایستی کوشش نمایند که در صورت لزوم امر یاری رسانی به افراد تحت

سرپرستی، بویژه اعضای صغیر خانواده افراد در بازداشت یا زندان با توجه به قوانین داخلی

کشور تضمین شده و اقدامات دقیق برای توجه به سرپرستی کودکانی که بدون سرپرست

مانده اند، انجام گیرد.

اصل ۳۲

۱. فرد در بازداشت یا وکیل وی باید هر زمان این حق را داشته باشد که بتواند براساس

قوانین داخلی کشور اعتراض حقوقی در مورد غیر قانونی بودن بازداشت وی را به نزد یک

مقام قضائی یا مقام مسئول دیگر برده و در صورت غیر قانونی بودن بازداشت، آزادی بی

درنگ خود را حاصل نماید.

۲. اقدامات لازم که در بند یک این اصل بدان اشاره می شود بایستی ساده و به سرعت قابل

انجام باشد و برای فرد در بازداشت که توانایی مالی ندارد، مخارجی در بر نداشته باشد.

مقام مسئول بازداشتگاه بایستی بدون اتلاف وقت، فرد در بازداشت را به حضور مقامات

مسئول بررسی ببرد.

اصل ۳۳

۱. فرد در بازداشت یا زندان یا وکیل وی باید این حق را داشته باشد که درخواست یا شکایت خود را در رابطه با شیوه رفتار با وی، بویژه در مورد شکنجه یا دیگر رفتارهای بیرحمانه، غیرانسانی یا توهین آمیز، به نزد مقامات مسئول بازداشتگاه و مقامات بالاتر، و در صورت لزوم، به نزد دیگر مقامات مربوطه دارای اختیار بررسی و رسیدگی ببرد.

۲. در مواردی که فرد در بازداشت یا زندان و وکیل وی امکان استفاده از حقوق قید شده در بند یک این اصل را ندارند، یکی از اعضای خانواده فرد در بازداشت یا زندان یا هر فرد دیگری که از این جریان اطلاع دارد، می تواند از چنین حقوقی استفاده نماید.

۳. در صورت درخواست فرد، محرمانه بودن درخواست یا شکایت وی بایستی حفظ شود.

۴. هر درخواست یا شکایتی بایستی سریعاً مورد رسیدگی قرار گرفته و بدون اتلاف وقت بدان پاسخ داده شود. در صورت رد درخواست یا شکایت یا تاخیر بیش از اندازه، فرد

شاکی باید این حق را داشته باشد که درخواست یا شکایت را به یک مقام قضایی یا مقام مسئول دیگر ارجاع نماید. فرد در بازداشت یا زندان و یا فرد شاکی مورد نظر بند یک این اصل، نبایستی به خاطر اقدام به درخواست یا شکایت مورد قضاوت یا رفتار تبعیض آمیز قرار گیرند.

در صورت مرگ یا ناپدید شدن فرد در بازداشت یا زندان در طول دوران بازداشت یا زندان وی، تحقیق درباره علت مرگ یا ناپدید شدن بایستی توسط یک مقام قضایی یا مقام مسئول دیگر، به خواست خود این مقام و یا به درخواست یکی از اعضای خانواده این فرد یا هر کسی که درباره این جریان آگاهی دارد، انجام شود. در صورت لزوم، هرگاه مرگ یا ناپدید شدن فرد مدت کوتاهی پس از آزادی وی از بازداشت یا زندان رخ دهد، باید بر اساس همین روند مورد اینگونه تحقیق قرار گیرد. یافته‌های چنین تحقیقی یا گزارش حاصل از آن بایستی در صورت درخواست ارائه شود مگر آنکه این کار روند جاری تحقیقات جنایی را به مخاطره اندازد.

اصل ۳۵

۱. خساراتی که به خاطر اقدامات یا بی توجهی یکی از مقامات رسمی در جهت خلاف حقوق قید شده در این اصول رخ می‌دهد، بایستی با توجه به قوانین و مقررات داخلی مربوط به جبران خسارات وارده بازپرداخت و جبران گردد.
۲. اطلاعاتی که بر اساس این اصول ثبت آنها الزامی است، بایستی بنا بر رویه دادرسی در قوانین داخلی برای استفاده در مورد ادعای خسارت بر طبق اصل حاضر، قابل دسترسی باشد.

اصل ۳۶

۱. فرد در بازداشت که مظنون یا متهم به یک جرم جنایی است، تا زمانی که بر اساس قانون در یک محاکمه علنی که وی در آن از همه تضمین‌های لازم در زمینه دفاع برخوردار است، مجرم شناخته نشده است، باید که بیگناه شناخته شود و با وی به عنوان فردی بیگناه رفتار شود.

۲. دستگیری یا بازداشت چنین فردی که مرحله تحقیقات و دادگاه وی به پایان نرسیده است، بایستی فقط به خاطر اجرای عدالت بر اساس قانون و تحت شرایط و رویه تعیین شده توسط قانون باشد. اعمال هر گونه محدودیت بر این فرد به جز آنچه که اکیدا به منظور بازداشت یا جلوگیری از تاخیر در روند اجرای تحقیقات یا اجرای عدالت یا برای حفظ امنیت و نظم بازداشتگاه است، باید ممنوع شود.

اصل ۳۷

فرد در بازداشت به اتهام جرم جنایی بایستی فوراً پس از دستگیری به حضور یک مقام قضایی یا مقام مسئول دیگر بر طبق قانون برده شود. چنین مقامی باید بی درنگ در باره قانونی بودن و ضرورت بازداشت تصمیم بگیرد. هیچ کس نباید پیش از پایان تحقیقات یا محاکمه در بازداشت بسر ببرد مگر آنکه بدستور کتبی چنین مقامی باشد. فرد بازداشت

شده باید این حق را داشته باشد که هنگامی که به نزد چنین مقامی برده می شود، درباره شیوه رفتاری که در مدت بازداشت با وی شده است، صحبت نماید.

اصل ۳۸

فردی که به اتهام جرم جنایی بازداشت شده است باید این حق را داشته باشد که در مدت زمان قابل قبولی محاکمه شود و یا تا پیش از محاکمه آزاد باشد.

اصل ۳۹

به جز در موارد ویژه قید شده در قانون، فردی که به اتهام جرم جنایی بازداشت شده است، باید این حق را داشته باشد که تا پیش از دادگاه آزاد باشد مگر آنکه یک مقام قضایی یا مقام مسئول دیگر به خاطر اجرای عدالت دستور خلاف آن را صادر نماید و مشروط بر آنکه شرایط قانونی رعایت شود. چنین مقامی باید تاهنگامی که فرد در بازداشت بسر می برد، ضرورت ادامه بازداشت را مورد بررسی قرار دهد.

تبصره عام

هیچ یک از موارد این مجموعه اصول نباید در جهت محدود کردن یا فروکاستن حقوق تعریف شده در «میثاق بین المللی حقوق مدنی و سیاسی» تفسیر شود.

مترجم : سهیلا وحدتی